

НАСТАВНО НАУЧНОМ ВЕЋУ ФАКУЛТЕТА ПОЛИТИЧКИХ НАУКА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Пријава теме докторске дисертације по називом: ПРИМЕНА СОЦИЈАЛНОГ ГРУПНОГ РАДА У ЛОКАЛНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ, кандидаткиње др Наташе Церибашић Љубомировић, разматрана је и усвојена 09. новембра 2011. године на седници Одељења за социјалну политику и социјални рад када је и именована комисија за оцену подобности кандидаткиње и пријављене теме. Комисија је остварила увид о подноси:

Реферат о подобности кандидаткиње и
предложене теме за израду докторске дисертације

1. Основни подаци о кандидаткињи и дисертацији

Кандидаткиња мр Наташа Церибашић Љубомировић рођена је 13.05.1965 у Београду, СФРЈ, држављанка је Републике Србије. Факултетско образовање стекла је на Медицинском и Стоматолошком факултету Универзитета у Сарајеву. Проглашена је студентом генерације са најбољом просечном оценом на оба факултета, и добитник је значке „Хасан Бркић „која се том приликом додељује на Универзитету у Сарајеву, 13.12.1990. Тадашњи ректор Универзитета био је Проф др Ненад Кецмановић. Волонтерску специјализацију из предмета психијатрија почела је на Институту за ментално здравље у Београду 1993-ће године, и stalni radni odnos primljena годину дана касније, Завршни специјалистички испит је положила 1999 у фебруару месецу са одличном оценом.

Магистарску тезу под називом “ Психичке последице стресова рата у адолесцената“ - област социјалне психијатрије на Медицинском факултету у Београду одбранила је 1997.

Запослена је била на Институту за ментално здравље у Београду, од 1993-2002- ге године, када одлази у Енглеску на усавршавање из области дечије и адолесцентне психијатрије , NHS General Northampton Hospital, Service for Child and Adolescent Psychiatry, као добитница стипендије у Великој Британији.

Од 1993- ће године се активно бави проблематиком избегличке и интернорасељеничке популације прво кроз програме при Институту за ментално здравље, а онда кроз програме невладиног сектора. У невладином сектору ради од 2003- 2011-те године на медицинским програмима који укључују социјалну димензију и рад са угроженим групама

У свом студијском боравку у Енглеској је радила са адолесцентима и децом из Бангладеша као и са етничким мањинама и активно учествовала у социотерапијском групном раду у NHS и Енглеској.

По повратку у Србију бави се здравственим програмским активностима у невладином сектору “Medicines sans Frontieres“Белгије, где је била координаторка активности које су се односиле на заштиту менталног здравља избеглих и расељених на југу Србије.

Ту је и имплементирала метод социјалног групног рада , у локалној заједници у оквиру програмске активности, а у складу са актуелном потребом на терену-ИРП са

Косова и у складу са стратегијом Министарства здравља Републике Србије и Министарства за социјални рад и политику.

Кроз едукацију о социјалном групном раду прошло је 15 учесника/ца, професионалаца из Врања и Бујановца, под супервизијом професора из Енглеске (dr Kedar Dwivedi), 2005-те године.

Развијала је програмске активности и у склопу невладиног сектора успела да оствари сарадњу са Факултетом политичких наука и Медицинским факултетом. Кроз те програмске активности укључена је била у практичан рад са студентима Факултета политичких наука са смера Социјални рад и политика и апсолвентата медицинског факултета од 2007-дме године до данас..У том контексту имала је улогу предавача и коментора за обављање студентске праксе на терену/(студенти уз супервизију и праћење посећују колективне центре у Београду и на тај начин се сензибилишу за проблеме социјално угрожених група).

Укључена је и као предавач у оквиру тренинга“Развој комуникације са осетљивим групама“ Министарства здравља Републике Србије, који је усмерен на додатну сензибилизацију здравствених радника за потребе угрожених.

Учесница је конгреса, семинара и неко ко се активно бавио праћењем достигнућа у пољу социјалне психијатрије.

Подпредседница Асоцијације за терапију играма у Италији(АРТИ).

Тренутно поново ради као клинички лекар специјалиста на Клиничком одељењу за децу и адолесценте у Институту за ментално здравље.

Прву монографију објавила је 2000-године под насловом „Стрес и млади“, где приказује утицај стресних ,изненадних догађања и коју врсту психолошко- социјалног проблема они доносе када су у питању адолесценти, у специфичном делу монографије пише о психопатологији адолесцената на нашем подручју, који су били обухваћени избеглиштвом и додатним низом трауматских искустава које рат и избеглиштво доносе.

Другу монографију написала је 2005-те године под насловом „Да ли се осећате добро“, где на практичан начин приказује како да се препознају најчешћи психолошки проблеми и коме да се и где јаве особе у кризи. Монографија је направљена са идејом боље доступности здравствене заштите и информисаности грађана, с циљем унапређења заједнице и јавног здравља.

Трећу публикацију под насловом :”Развој осетљивости у примарној здравственој заштити за родне разлике и маргинализоване групе”, у улози уреднице објавила је 2007-дме године под покровитељством Канадске интернационалне агенције за развој (CIDA).Ова публикација је била усмерена на идеју формирања мултисекторских тимова у оквиру заједнице како би здравље грађана у заједници било доступније и боље. Овде наводимо неке значајније радове и публикације у којима је кандидаткиња учествовала ка аутор или коаутор.

1. Ljubomirovic N.“The Outcome of Group Work with traumatized Children and their Families in the Southern Serbia and Kosovo region “. In Responses to traumatized children, Amer Hosin ,Palgrave, UK 2007 .

У публикацији се приказују трауматски догађаји , модели и могућности рада са угроженим људима и породицама. Акценат је бачен на корисност социјалног групног рада у заједници, које је базирано на доказима.

2. Ljubomirović N. (1998): Group work with mothers and infants in preventing early developmental disorders. Psychiatria Danubina Vol. 10, No. 1, pp. 19-22, **Zagreb, Hrvatska**

Рад говори о укључености мајки и деце у групни рад ,које имају проблем сепарационе анксиозности , те су долазили на редовни третман у Диспансер за децу и омладину Института за ментално здравље.Аутор се базирао на презентацију корисности групног рада у контексту терапеутског деловања на сепарациону анксиозност у деце и разусловљавања.

3. Ljubomirović N. (1998): Therapeutic group work with adolescent refugees in the context of war and its stresses. The Mental Health Refugees,UK, Return to Psychiatry On-Line Contents, <http://www.priory.com/psych/refugee.htm>

Рад говори о избегличкој популацији, проблемима са којима се сусрртели адолесценти избегли из Босне и Херцеговине и о социјалном групном раду са њима у оквиру Интерната у које су били смештени на територији Београда, као и приказ индивидуалних прича карактеристичних за боље разумевање проблема.

4. Ljubomirović N.(2007):Professional development of South of Serbia team in groupwork with children and adolescent,Eastern Journal of Psychiatry,volume 10,Nu.1,2 ,**India**

Рад говори о тренингу за групни рад ,који је био усмерен на професионалце на југу Србије како би овладали вештином социјалног групног рада са младима и децом и развијали тај модалитет у ванинституционалним условима.

5. Ljubomirović N.(2010):“ Field work with IDPs settled in the Collective center in Serbia“, 23rd Annual Conference of the German Peace Psychology Association,Institute for Interdisciplinary research on Conflict and Violence,University of Bielefeld,**Germany**

Рад приказује рад на терену у ванредним условима са угроженим људима и породицама у Републици Србији у региону Лесковца, Врања, Бујановца, Београда, Крагујевца.Рад се одвија на два нивоа, индивидуални рад са породицама и социјални групни рад са децом, младима и женама. Овим радом кадиданткиња је хтела да направи приказ како индивидуални рад бива допуњен групним радом и поново укаже на корисност рада у групи у ванинституционалном оквиру.

2.Предмет и циљ докторске дисертације

Основни предмет ове дисертације је приказ корисности модела социјалног групног рада у локалној заједници, нових могућности таквог рада , перспективе његове примене у ванинституцијалним условима.

Циљ научног рада је да се истраже и евалуирају модели групног рада који се примењују у заједници.

Групни рад има вишеструку примену у различитим како кризним тако и уобичајеним околностима. Овај модел рада у заједници базиран је на раду у групи, коју чине угрожени људи у овом случају интерно расељена лица са Косова.

Имајући у виду основни предмет рада и циљ истраживања, одредили смо уже циљеве, односно задатке истраживања:

- истраживање модалитета групног социјалног рада и групног терапијског рада, код нових социјалних група насталих у условима пролонгираног и кумулираног стреса током транзиције,- који се могу примењивати у ванинституционалним условима ,
- утврђивање ефективности социјалног групног рада примењеног код деце и њихових породица

Обзиром да су политичка збивања довела до великог сиромаштва-појаве великог броја избеглица, интерно расељеничке популације и повратника из западне Европе – појављују се нове социјалне групе у заједници и- у нашем друштву. Ова чињеница је указивала на потребу примене групног рада у кризној ситуацији на нивоу једне локалне заједнице, како би се предузеле мере заштите угрожених група у смислу пружања помоћи на психолошком, социјалном, здравственом нивоу.

Поменуте групе корисника су нове социјалне групе у заједници, које настају вихором рата и проблемом који он доноси. Специфичности пружања помоћи људима у кризним ситуацијама великих размера као што је рат, под појмом психосоцијални рад подразумева „рад на унапређењу социјалних односа који су важни за психичку добробит човека и његов лични развој као и просоцијално функционисање у новој средини“. Користећи се појмом психосоцијални хтели смо да ставимо нагласак на корисника у његовом социјалном окружењу и значење мултидисциплинарног усмеравања пружања помоћи у конкретној животној ситуацији особе у кризи. Социјални групни рад у локалној заједници је у овом контексту рад са људима у кризи, како би им се помогло да преброде тешки моменат и пронађу унутрашње ресурсе потиснуте трауматским искуствима.

Кад је реч о деци, групни рад је усмерен ка прилагођавању и бољој социјалној интеграцији, као и лакши приступ образовним моделима.

Групни рад као терапијски модел у нашој земљи, најчешће се налази једино у саставу професионалних Институција за ментално здравље и има терапијску димензију у медицинском домену.

Појавом тренда деинституализације у нашој земљи, почео је да се негује групни рад у ванинституционалним условима - на нивоу локалне самоуправе тј. контексту заједнице.

Социјални групни рад у локалној заједници пружа могућност рада са различитим групама људи. Даје флексибилан приступ у раду што уоквирује ширину деловања у различитим ситуацијама не само кризним. То су групе у којима чланови учествују ради добијања стручне помоћи и подршке у решавању личних и социјалних проблема, ради успешног суочавања са животним потешкоћама, те развијања знања и вештина важних за боље разумевање самих себе, других људи и заједнице у којој живе.

Процес који се одвија у таквим групама познат је као групни рад, групни третман или групни приступ психосоцијалном раду.

Истовремено, уочено је непостојање добрих ресурса у заједници који би могли да преузму такву врсту активности - методологију рада која има терапијски контекст али у ширем смислу.

Групни рад у заједници се углавном базира на програмским активностима, које су кратког даха и неконтинуиране.

Opis sadržaja

Структура рада

I. УВОД

- 1.1. Предмет и циљ истраживања
- 1.2. Основна истраживачка питања
- 1.3. Методе истраживања
- 1.4. Научна оправданост и значај истраживања

II. ТРАНЗИЦИЈА И ТРАУМАТИЗАЦИЈА

- 2.2. Трауматска искуства-адолесценти
- 2.3. Нове социјално психолоске потребе на подручју Србије у периоду 1994-1999
- 2.4. Патологија проузрокована последицама насилног измештења

III. ГРУПНИ РАД-КАО ИЗАБРАНИ МОДЕЛ

- 3.1. Општи принципи психологије и социологије групе
- 3.2. Динамика групе
- 3.3. Структура групе

IV. ВАНБОЛНИЧКИ ОБЛИЦИ ГРУПНОГ РАДА

- 4.1. у кризним ситуацијама и шире

V. ГРУПНИ РАД СА ДЕЦОМ И МЛАДИМА У ИЗБЕГЛИШТВУ

- 5.1. Структурни и организациони аспекти социјалног групног рада са децом И младима по моделу *УК*

VI. НОВИ ЗАКОНСКИ ОКВИРИ

VII. ЗАКЉУЧАК

IV. Хипотезе-основна истраживачка питања

- 1) Утврдити да ли преживљавање трауматичних збивања и пролонгираног стреса током транзицијских политичких и економских збивања у региону доводи до:
 - појаве специфичних социјалних група у друштву са специфичном групном динамиком
 - појаве специфичних психосоцијалних поремећаја и потреба код трауматизованих у тим социјалним групама
- 2) Најзначајније промене догађају се
 - у области физичког и менталног здравља, и социјалног функционисања
- 3) Пружање индивидуалне помоћи је недовољно и не испуњава потребе деце, породице и социјалне групе као целине
- 4) Групни рад са својим бројним модалитетима заснованим на анализи конкретних социјалних и групних процеса, - је неопходан и ефективнији је у овим ситуацијама
 - као облик пружања комплексне психосоцијалне помоћи деци и њиховим породицама
 - као облик активизма и решавања психосоцијалних потреба новонастале социјалне групе
 - као облик превентиве социјално патолошких појава и/или као инструмент превенције у заштити јавног здравља

V. Основне методе истраживања које ће се примењивати:

Примениће се методе теоријске анализе и синтезе и крштање добијених резултата путем упитника који ће показивати узрочно последичну повезаност ситуације кризе и социопатолошке феноменологије.

Метода теоријске анализе обухватиће класични развој групног рада и промовисати нови модел групног рада у заједници на основу ситуационих промена у друштву. Уз помоћ ове методе изнећемо значај теоријских поставки и развој групног рада у ванинституционалним условима, као и аргументовати корисност овог рада у заједници уопште.

Теоријском синтезом, обухватићемо искуство програмских активности на тему групног рада у кризној ситуацији из наше земље и из других земаља и промовисати

обједињењем један концепт групног рада применљив на нивоу заједнице у ширем оквиру.

Хипотетички оквир полази од тога да траума и стрес актуелно делују на појединце, стварајући поремећаје у њиховом индивидуалном здрављу и функционисању, а пролонгирани стрес и промена социјалних и психолошких параметара у окружењу, депривирају групне процесе (у породицама, у другим примарним групама, секундарним групама) и тиме озбиљно угрожавају потребе појединца за заједништвом (припадање, опстанак, заштита, социјални и културни идентитети....и слич.) које су од егзистенцијалног значаја. Ове потребе се могу рестаурирати и поново успоставити кроз оживљавање групних процеса унутар ових новонасталих социјалних група (унутар породица, унутар подгрупа...) и са групама и организацијама у окружењу. То захтева истраживање групних процеса, анализу насталих поремећаја, примену мултиплих модалитета групног рада са овом популацијом, уз процену корисности и ефективности примењених модалитета.

Формирање узорка:

Испитаници су деца и жене Интерно расељена лица која живе у колективним центрима узорак је узет из три региона Београд, Бујановац и Крагујевац.

Циљна група:

- Деца школског узраста од 7 до 15 година-укупан број 70
- Жене узрасне доби од 19-60 година-укупан број 50
- Породице узорковане деце и жена

Испитаници ће бити укључени у групни рад по принципу психолошко- едукативних група, група подршке, креативне групе, скил-тренинг групе.

Контролна група:

Ће бити становници колективних центара исте доби који нису укључени у групни рад

Инструменти прикупљања података

- **Achenbach упитник**- део који се односи на компетенцију а не на синдроме за старост деце од 11-15 година
- **Cras** -скала за мерење резилијентних способности за децу
- **Семиструктурисан- пилот упитник** који показује-успех у школи, социјализацију
- **Харвард траума упитник**,-где ћемо посебно обратити пажњу на функционалну самопроцену испитаника-категорија одрасли
- **Beawersov упитник** самопроцене породичног функционисања (СФИ)- породични стил

Објашњење за употребу датих упитника

Achenbach упитником добијамо скалу проблема у деце и социјалну карту детета. Скалом проблема желимо да покажемо који проблеми постоје у актуелној ситуацији одрастања као што су КЦ.

Cras-упитником откривамо резилијентне способности –потенцијал који може да се развија

Харвард траума упитник за одрасле испитанике у овом случају жене-где ће испитаници моћи да дају самопроцену себе, свог функционисања и актуелног расположења

Беаверсов упитник даје процену породичног функционисања како из угла одраслог тако и из угла детета.

VI. Научна оправданост и значај истраживања

Нове социјалне групе, групе корисника у заједници, које ће бити обухваћене у дисертацији, су групе које настају у вихору рата (избеглиство, расељавање, изгнанство).

Специфичности пружања помоћи овим групама подразумева рад на социјалним односима који су важни за психичку добробит човека и његов лични развој . Користећи се појмом психосоцијални хтели смо да се усмеримо на корисника, као целовити и јединствени субјекат , у његовом социјалном окружењу, те нагласити и значење холистичког приступа и значење мултидисциплинарног усмерења на конкретну животну ситуацију особе у кризи.

Досадашњи облици пружања помоћи овим корисницима ослањали су се на класичне облике групног рада пренетог из институционализованих услова, док социјални групни рад у локалној заједници подразумева у овом контексту рад са људима у кризи како би им се помогло да преброде тешки моменат и пронађу унутрашње ресурсе потиснуте трауматским искуствима .Дакле, са мањим акцентом на медицинске и психијатријске аспекте њихових проблема и потреба. Кад је реч о деци, социјални групни рад је усмерен на њихово прилагођавање и бољу социјалну интеграцију, као и бољи приступ едукативним образовним моделима.

Научни значај се огледа и у чњеници да ће у раду бити истражне и нове форме групног социјалног рада у локалној заједници који ће укључивати и групни рад са породицама, као и групни рад за социјално оснаживање корисника да би боље заступали и остваривали своје специфичне друштвене интересе у друштву у које желе да се integriшу.

VII. Закључак

Психосоцијални групни рад у локалној заједници је економичан и свисрисходан.

Апликабилан је на випегенерациском нивоу. Пружа могућност за развој идеје појединца “ нисам другачији и нисам сам“.Позитивно утиче на слабу мобилност угрожених група, јер се активност одвија на простору где корисници живе.

Добро развијена локална заједница пружа сигурност грађанима а нарочито оним најугроженијим. То доприноси добром друштвеном развоју. Корисници често кажу “ Нико о нама не брине, сами смо, не знамо шта ћемо“. Групни социјални рад доприноси да ове интерпретације појединаца буду мање и развија идеју о бризи за друге. Осећање бриге за друге доприноси развој унутрашњих ресурса појединца, тако да он не бива више пасивни посматрач и прималац социјалног давања него активни грађанин локалне заједнице и друштва.

На тај начин постаје одговоран за себе и за заједницу у којој живи.

Нови законски оквири-Закон о социјалној заштити-,пружа могућност имплементације социјалног групног рада , а докторском тезом ћемо приказати његову примењивост и корисност у локалној заједници.

ПОЛАЗНА ЛИТЕРАТУРА ЗА ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

- 1.Ajdukovic,M. And Ajdukovic,D. (1998)Impact of dispalcement on the psychological well/being of refugee children.International Review of Psychiatry,10:186-95.
- 2.Achenbach T.M.,Edelbrock C.S.:Manual for the child behaviour checklist and revised child bechaviour profile, Burlington, Vermont, Department of Psychiatry, 1985.
- 3.Berkovitz,I.H.(1989) „Application of Group Therapy in Secundary Schools“.In F.J.C.Azima and L.H. Richmond(eds) Adolescent Group Psychotherapy.Madison:International Universities Press.Ch.7:99/123
- 4.Bojanin S.,Radulovic K.: Socijalna psihijatrija razvojnog doba, Naucna knjiga , Beograd, 1988.

5. Breslau N., Davis G.C., Andreski P., i Peterson E.,: Traumatic events and posttraumatic stress disorder in an urban population of young adults, Archives of general psychiatry 48, 216-222, 1991.
6. Bulginham D., Freud A., Jounq Children in War Time. A Years Work in Residential Was Nercery. London, Unwin, 1942.
7. Cairns E., I Wilson R.: Mental health aspects of political violence in Norden Ireland, International Journal of Mental health 18, 38-56, 1989.
- Cheriack EP. The impact of natural disaster on the elderly: a review. Harv Rev Psychiatry 1999, 7(3):144-52.
8. Cook J.D. I Bickman L.: Social support and psychological symptomatology following a natural disaster, Journal of traumatic stress 3, 541-557, 1990.
9. Dinkmeyer, D.L. and Muro, J.J. (1971) Group Councelling: Theory and Practice. Itasca, IL: F.E. Peacock
10. Dwivedi, K.N. (e.d.) (1993) Group Work with Children and Adolescents: a handbook. London. Jessica Kingsley.
11. Dwivedi, K.N. (e.d.) (2002) Meeting the Needs of Ethnic Minority Children. 2nd edn. London: Jessica Kingsley.
12. Eitinger L.: The incidence of mental disease among refugees in Norway, Journal of Mental Science 105, 326-338, 1959
13. Figley, C.R. (Ed.) (1995). Compassion fatigue: Secondary traumatic stress disorder from treating the traumatized. New York: Basic.
14. Foa E.B. I Madows E.A.: Psychosocial treatments, for posttraumatic stress disorder: a critical review 105 refs., Annual Review of Psychology 48, 449-80, 1997.
15. Hosin, A. (2001) Children traumatised and exiled refugee families: resilience and vulnerability. Journal of Medicine, Conflict and Survival, 17:137-45.
16. Horowitz M.J.: Stres response syndromes, New York, Jason Aronson, 1976.
17. Horowitz M.J.: Psychological response to serious life events, in: Human stress and cognition: an information processing approach, Hamilton V. I Warburton D.M., New York, Wiley, 1979.
18. Išpanović-Radojković V., Tadić N., Bojanin S. I Dr: Deca traumatizovana ratom – reakcije, poremećaji i pomoć, u: Zdravlje pod sankcijama, IMZ Beograd, 107-126, 1994.
- Jia Z, Tian W, Liu W, Cao Y, Yan J, Shun Z., Are the elderly more vulnerable to psychological impact of natural disaster? A population-based survz of adult survivors of the 2008 Sichuan earthquake. BNC Public Health 2010; 10:172.
19. Jones, A. (1971) Groupwork in Comperhensive School. groups: Annual review of the Residential Child Care Association. 18:40/47.
20. Kaličanin, P (1994) Zdravlje pod sankcijama, Institut za mentalno zdravlje, Beograd, 1994.
21. Kendell, P.C. (1984) Cognitive bechaviour Self Control Therapy for Children. Journal of Child Psychology and Psychiatry.
22. Lagumdžija dr Razija, Mama neću u podrum. „Veselin Masleša“, Prva dječija ambasada“, Sarajevo, august, 1992.
23. Larson, D.G. (1993). The helpers journey: Working with people facing grief, loss, and life-threatening illness. Champaign, IL: research Press.
24. Ljubibratić Mićo, Koran. Reprint izdanja iz 1895. godine. Svjetlost, Sarajevo, 1990.
25. Micovic R., Stankovic Z., **Nastasic P.:** Transfer i kontratransfer u grupnoj terapiji alkoholizma, 1992, 24: 1-2; 165-170
26. Nastasic P., Minjevic M., Brankovic M.: Integration of Marital Dyade with System Family Group Therapy, Mediteranean J. of Social Psychiatry, 1985, Vol. 6, suppl 1. (71-77).
27. Nastasic P.: Neki aspekti grupne psihodinamike u grupi najmladjih fudbalera vrhunskog fudbalskog kluba, Sportno-medicinske objave, 1980, XVII, 10-12. 411-416

- 28.Nastasic P.: Zenski alkoholizam i socioterapijski klub lecenii alcoholicara, AL-KLUB, 1985;XXI, (1-2): 113-8.
- 29.Stankovic Z., Micovic R., Nastasic P.: Odnos alcoholicara prema grupnoj terapiji kao factor u promeni alcoholicarskog ponasanja, Psihijatrija danas,1988, 3-4: 87-91
- 30.Nastasic P., Stankovic Z., Micovic R., Dimitrijevic I.: Koncept multiplih terapeuta u porodicioj grupnoj terapiji alkoholizma, Psihijatrija danas, 1992,24: 1-2; 51-59
- 31.Nastasic P.,Stankovic Z.Micovic R.: Mogucnosti primene porodicioe grupne terapije na klinickom psihijatrijskom odeljenju, Psihijatrija danas, 1992, 24: 1-2;73-78
- 32.Nastasic Petar: TRANSGENERACIJSKA TRANSMISIJA i GENOGRAM: Implikacije za dijagnostiku i tretman porodice, Medicinski fakultet. Univerziteta u Beograd, 1997 godina
- 33.Nastasic P.: Model porodicioe grupne terapije na klinickom odeljenju za lecenje alkoholizma, Psihijatrija danas, 1996,28:4; 435-444
- 34.Nastasic P.: Development and Implementation of Systemic Family Therapy in Social-psychiatric Institution in the Period of Transition. U: Veselinovic J. urednik,The Challenges of Family and Family Therapist in Balkan Transition,Centar za porodicu ,Beograd,2004, p.121-126
- 35.Nastasic P.: Mogucnosti lecenja zloupotrebe/zavisnosti od psihoaktivnih supstanci kod adolescenata, uvodno izlaganje u Pedijatrijskoj skoli Pedijatrijske sekcije SLD, 2007, Zlatibor
- 36.Nikolić Staniša i suradnici, Mentalni poremećaji u djece i omladine 2. Školska knjiga Zagreb,1990.
- 37.Oppedal,B., Roysamb,E. And Heyerdahl,S.(2005)Ethnic group acculturation and psychiatric problems in young immigrants.Journal of child psychology and psychiatry,46(6):646-60.
- 38.Pejovic –Milovancevic M., Mincic T., Ispanovic V., **Nastasic P.**, Radosavljev J., Filipovic S., Vidojevic O.: Posledice zlostavljanja i zanemarivanja adolescenata u porodicama, Psihijatrija danas, 2002,24: 3-4; 237-249
- 39.Pynoos RS, Nader K. Issues in the Treatment of Posttraumatic Stress in Children and Adolescents. In: Wilson J, Raphael B, eds. International Handbook of Traumatic Stress Szndromes. New Zork:Plenum Press 1993;535-49.
- 40.Shmotkin D, Blumstein T, Modan B,Traicng longterm effects of earlz trauma:a broad-scope view of Holocaust survivors in late life. J Consult Clin Pszchol 2003,71(2): 223-34.
- 41.Slavson,S.R. and Schiffer, M.(1975) Group Psychoterapy for Children.New York:International University Press.
- 42.Sevitt,M. (1988) Discussion on Paper by John Evans.“Group Analisys“.21(2):115/117.
- 43.Smith L, et al. A manual for teaching survival of war and major disaster.Bergen, Norway: Children and War Foundation,1999.
- 44.Stojak Rudi, Metoda analize sadržaja. Institut za proučavanje nacionalnih odnosa ,Sarajevo,1990.
- 45.Spence,S.H.(1980)Social Skills Training Children and Adolescents.A Councillors Manual.Windsor: NFER.
- 46.Tadić Nevenka, grupa autora, Zaštita duševnog zdravljadece,omladine i roditelja u ratnim i posleratnim okolnostima.Institut za menatalno zdravlje, Beograd, 1992.
- 47.Yule W,Wiliams RM.Posttraumatic stress resctions in children.J Trauma Stress 1990; 3(2):279-95.
48. Van der Kolk,B.A.,Mc Farlane,A.C.,adn Weisaeth,L.(Eds.).(1996).Traumatic stress:The effects of ocerwhelming experience on mind,body and society.New York: Guilford Press.
49. Zinner,E.,and Williams,M.B.(Eds.).(1998).When a community weeps.Case studies in group survivorship.Philadelphia, PA: Taylor and Francis.

Комисија за оцену подобности пријаве докторске дисертације у саставу:

проф. др Мирослав Бркић

проф. др Вероника Ишпановић, професорка УБ-ФАСПЕР

доц др Петар Настасић , ментор
